

Spis treści

Wykaz skrótów	11
Wstęp	15
Rozdział I	
Zagadnienia wprowadzające	21
§ 1. Prawo podatkowe jako wyodrębniona część prawa publicznego	21
§ 2. Relacje pomiędzy prawem podatkowym a prawem cywilnym	23
§ 3. Tak zwana „względna autonomia prawa podatkowego” w stosunku do prawa cywilnego i jej znaczenie dla wprowadzania klauzul przeciwdziałających obejściu prawa podatkowego	26
§ 4. Wnioski	36
Rozdział II	
Klauzule zapobiegające obejściu prawa podatkowego w wybranych systemach prawnych	43
§ 1. Niemcy	43
1. Ewolucja klauzuli zapobiegającej obejściu prawa podatkowego w prawie niemieckim	43
2. Obejście prawa podatkowego w świetle regulacji z 1976 r.	46
3. Charakter niemieckich klauzul antyabuzyjnych	50
4. Forma czynności prawnych a stosunki ekonomiczne i inne przesłanki jako kryterium obejścia obowiązku podatkowego	51

6 Spis treści

§ 2. Austria	52
1. Obejście prawa podatkowego w świetle regulacji z 1961 r.	52
2. Charakter austriackiej klauzuli antyabuzywnej	54
3. Forma czynności prawnych a rzeczywistość gospodarcza i inne przesłanki jako kryterium obejścia obowiązku podatkowego	54
§ 3. Francja	55
§ 4. Belgia	57
§ 5. Wielka Brytania	57
1. Uwagi ogólne	57
2. Sposoby oceny zachowań podatników	60
3. Ustawa podatkowa z 2013 r.	61
§ 6. Kanada	63
1. Uwagi ogólne	63
2. Charakterystyka regulacji oraz znaczenie orzecznictwa	64
§ 7. Związek Australijski	65
1. Uwagi ogólne	65
2. Charakterystyka regulacji	66
§ 8. Podsumowanie	68

Rozdział III

Podejście orzecznictwa i doktryny do problematyki obejścia prawa podatkowego do roku 1990 na tle ówczesnego stanu prawnego	79
§ 1. Regulacje prawne w okresie dwudziestolecia międzywojennego	79
§ 2. Zjawisko obejścia prawa podatkowego w świetle doktryny i orzecznictwa w okresie dwudziestolecia międzywojennego	88
1. Poglądy doktryny	88
2. Poglądy prezentowane w orzecznictwie	91
§ 3. Regulacje prawne w okresie Polski Ludowej	95
§ 4. Stanowisko doktryny oraz Sądu Najwyższego w okresie Polski Ludowej	98
§ 5. Wnioski	98

Rozdział IV

Znaczenie regulacji konstytucyjnych dla wprowadzania i oceny klauzuli obejścia prawa podatkowego	103
§ 1. Źródło i przedmiot opodatkowania w świetle regulacji konstytucyjnych	103
1. Uwagi wprowadzające	103

2. Konstytucyjna zasada dobra wspólnego	105
3. Konstytucyjne gwarancje wolności i praw ekonomicznych i socjalnych z prawem ochrony własności włącznie	106
4. Konstytucyjna zasada powszechności opodatkowania	107
5. Zasada sprawiedliwości podatkowej	108
6. Konstytucyjna zasada proporcjonalności	111
7. Zasada określoności przepisów podatkowych	112
§ 2. Klauzule zapobiegające zjawisku obejścia prawa podatkowego a norma art. 217 Konstytucji	118
1. Uwagi wstępne	118
2. Koncepcje normatywnego zapobieżenia obejściu prawa podatkowego	119
2.1. Cel wprowadzenia regulacji	119
2.2. Klauzule ogólne (generalne)	120
2.3. Klauzule szczegółowe (<i>ad hoc</i>)	124
2.4. Wady i zalety klauzul ogólnych i klauzul szczegółowych (<i>ad hoc</i>) w ujęciu porównawczym	124
2.5. Klauzule materialne i klauzule procesowe	125
§ 3. Wnioski	125
Rozdział V	
Orzecnicza doktryna obejścia prawa podatkowego po 1990 r. oraz próby normatywizacji podatkowej klauzuli antyabuzywnej w latach 1993–2005	129
§ 1. Orzecnicza doktryna obejścia prawa podatkowego po 1990 r.	129
§ 2. Próby ustanowienia klauzuli obejścia prawa podatkowego w pracach legislacyjnych w 1993 r. oraz 1999 r.	134
§ 3. Podstawowe podatkowe regulacje antyabuzywne	135
§ 4. Nowelizacja Ordynacji podatkowej z 2002 r.	140
1. Założenia projektu	140
2. Prace legislacyjne	140
3. Wykładnia art. 24a i art. 24b Ordynacji podatkowej dokonana przez Ministra Finansów	143
4. Znaczenie normatywne art. 24a i art. 24b Ordynacji podatkowej	146
4.1. Analiza art. 24a Ordynacji	146
4.2. Analiza art. 24b Ordynacji	149
§ 5. Stanowisko Trybunału Konstytucyjnego odnośnie do konstytucyjności art. 24b § 1 Ordynacji podatkowej	150

8 Spis treści

1. Wątpliwości konstytucyjne	150
2. Rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego	153
§ 6. Reakcja ustawodawcy na wyrok Trybunału Konstytucyjnego w sprawie K 4/03	156
§ 7. Wnioski	160

Rozdział VI

Znaczenie art. 199a Ordynacji podatkowej dla przeciwdziałania obojętności lub nadużyciu prawa podatkowego **163**

§ 1. Analiza art. 199a § 1 Ordynacji podatkowej	163
1. Zakres zastosowania przepisu	163
2. Dyrektywy wykładni czynności prawnych na gruncie art. 199a § 1 Ordynacji podatkowej	164
3. Stosunek zasad wykładni zawartych w art. 199a § 1 Ordynacji podatkowej do zasad wykładni zawartych w Kodeksie cywilnym	165
§ 2. Analiza art. 199a § 2 Ordynacji podatkowej	166
1. Zakres zastosowania przepisu	166
2. Pozorność czynności prawnych na gruncie prawa cywilnego i skutki dokonania czynności pozornej	167
3. Skutki dokonania pozornej czynności prawnej na gruncie prawa podatkowego	168
4. Dowodzenie pozorności czynności prawnych przez organy podatkowe	168
5. Zbieg art. 83 § 1 k.c. w związku z art. 199a § 2 Ordynacji podatkowej z innymi przepisami prawa podatkowego	169
§ 3. Charakter art. 199a § 1 i 2 Ordynacji podatkowej	169
§ 4. Analiza art. 199a § 3 Ordynacji podatkowej	170
1. Istota przepisu	170
2. Charakter powództwa o ustalenie istnienia albo nieistnienia stosunku prawnego lub prawa w celu oceny skutków podatkowych	171
3. Przestanki do wystąpienia z powództwem o ustalenie w świetle art. 199a § 3 Ordynacji podatkowej w związku z art. 189 ¹ k.p.c.	175
4. Kwestia ograniczonej dyspozycyjności w postępowaniu o ustalenie	178
5. Skutki wyroku ustalającego, wydanego przez sąd powszechny, dla toczącego się postępowania podatkowego	179
6. Charakter art. 199a § 3 Ordynacji podatkowej	182
7. Wątpliwości konstytucyjne względem art. 199a § 3 Ordynacji podatkowej oraz art. 189 ¹ k.p.c.	182
7.1. Uwaga wprowadzająca	182
7.2. Zarzut niekonstytucyjności	183

7.3. Stanowisko Ministra Finansów	185
7.4. Stanowisko Prokuratora Generalnego	187
7.5. Rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego	187
§ 5. Relacja art. 199a do art. 2a Ordynacji podatkowej	189
§ 6. Podsumowanie	190

Rozdział VII

Formułowane po 2005 r. propozycje nowego uregulowania normatywnego w przedmiocie obejścia prawa podatkowego oraz wprowadzona w 2016 r. klauzula przeciwko unikaniu opodatkowania	193
§ 1. Uwaga wprowadzająca	193
§ 2. Założenia koncepcyjne Ministerstwa Finansów	194
§ 3. Pierwsza propozycja projektu	194
§ 4. Druga propozycja projektu	196
§ 5. Trzecia propozycja projektu oraz inicjatywa ustawodawcza	196
1. Założenia Komisji Kodyfikacyjnej Ogólnego Prawa Podatkowego	196
2. Projekt ustawy wprowadzającej klauzulę przeciwko unikaniu opodatkowania	199
3. Nowelizacje przepisów działu IIIA Ordynacji podatkowej	203
4. Treść przepisów zawartych w dziale IIIA Ordynacji podatkowej	203
§ 6. Ocena regulacji	252
Zakończenie	261
Bibliografia	271
Wykaz tabel	287